

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἔξωθεν τοῦ Βουλευτηρίου παρουσιάζονται ξένοι τινὲς εἰκονοπῶλαι, ἐκθέτοντες βαναυσουργικά τινα ἁγιογραφήματα, ὁδυνηράν παριστάνοντα τὴν ἡμέραν τῆς δευτέρας παρουσίας. Ἐν ταῖς εἰκόσι ταύταις, ἐν μέσῳ φλογῶν καὶ κοχλαζόντων λεβήτων, διακρίνονται χυδαῖα συμπλέγματα ἁμαρτωλῶν βασανιζομένων, ἐνῷ περὶ ἐκάστου λέβητος δαίμονες ἵσανται κρατοῦντες ἀρπάγας καὶ προσπαθοῦντες νὰ ἀναρπάσωσιν ἐκεῖθεν τοὺς ἐν αὐτῷ τιμωρουμένους, μεθ' ὅσης βουλιμίας οἱ ἀνέστιοι μεγάλουπόλεων τινῶν, οἱ διὰ πελώριου περόνης προσπαθοῦντες νὰ ἀγρεύσωσιν ἀντὶ ὀλίγων κερμάτων τεμάχιον λιπαροῦ κρέατος. Πρὸ τῶν εἰκόνων τούτων, ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους παραμένει ὁ ὄχλος ἀποθαυμάζων τὰ κέρατα καὶ τὰς οὐράς τῶν διαβόλων, ἐνῷ δύναται νὰ διέλθῃ χωρὶς νὰ σταματήσῃ καὶ πρὸ εἰκόνης τινὸς τοῦ Ροῦμπενς ἢ τοῦ Βάν-Δίκ. "Ὅτι συμβαίνει παρ' ἡμῖν ἐν τῇ γραφικῇ, τὸ αὐτὸ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι συμβαίνει καὶ ἐν τῇ ποιήσει. Οἱ αὐτοὶ λόγοι τῆς στοιχειώδους ἐλλείψεως τοῦ καλοῦ κινοῦσιν εἰς θαυμασμὸν τοὺς πολλοὺς πρὸς ποιήματα οὐδεμίαν σχέσιν οὔτε πρὸς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, οὔτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' οὔτε πρὸς τὴν λογικὴν ἔχοντα, ἐνῷ ἀδιαφόρως δύνανται νὰ παρίδωσιν ἀρχαιοπρεπῇ τινα ῥοδὴν τοῦ Κάλβου ἢ ἄρα τι τοῦ Σολωμοῦ. Τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα κρίνονται ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καλοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς μορφώσεως ἐκάστου. Ὅσον δὲ ἁμοίρος τῶν ἀγαθῶν τούτων τυγχάνει ἕκαστος, τόσον ὁ θαυμασμὸς τοῦ αὐξάνει πρὸς τὰ χονδροειδῆ πνευματικὰ τεχνουργήματα. Διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀχθώμεθα ὑπὲρ τὸ μέτρον, ὅταν βλέπωμεν ὡς ποιητὰς κρινομένους στιχουργοὺς, ἀφ' ἐνὸς παραλογοῦντας καὶ ἀτέχνους καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐν παντελεῖ σχεδὸν ἀφανεῖα διατελοῦντας, τὸν Κάλβον καὶ τὸν Μαρκοράν. Εἰς ταῦτα πάντα ἐνυπάρχουσι φυσικαὶ τινες αἰτίαι, ὥς δέον νὰ ἀναζητήσῃ τις ἐν τῇ κοινωνικῇ ὑποστάσει καὶ τῇ πνευματικῇ μορφώσει τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐκ τοιαύτης τινὸς μελέτης δύναται τις μόνον νὰ ἐξηγήσῃ πλεῖστα παράδοξα φαινόμενα, ἃ τινα παρουσιάζει ἡ νεωτέρα ἡμῶν φιλολογία· κυρίως δὲ τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὰς μετριότητας καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐθνικῶν λεγομένων ποιητῶν, οἵτινες ἀνεφύησαν εἰς τὸν φιλολογικὸν τῆς Ἑλλάδος ἄγρὸν μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, μεθ' ὅσης εὐκολίας οἱ μύκητες μετὰ τὴν πρώτην φθινοπωρινὴν βροχὴν.

Εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη οἱ μεγάλοι ποιηταὶ ἢ οἱ ἐθνικοὶ ποιηταί, ὡς λέγονται

τομος ιγ', Μάιος

ένταῦθα, σπανιώτατα παρουσιάζονται καὶ μετὰ μακραίων· μάλιστα ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ παιδείᾳ βίον. Παρ' ἡμῖν ὅμως, κοινωνία πρό τινων ἔτι ἐνικυτῶν ἐν παχυλώτῃ διατελοῦσα ἀπαιδευσίᾳ, ἥς πρὸ κράτιστον μέρος ἐτρέφετο πνευματικῶς μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὀκτωήχου, τοῦ Μπερτοδούλου καὶ τῶν ἐρωτικῶν περιπετειῶν τοῦ Μπερτολδίνου, κατὰ δωδεκάδας παρήγαγε τοὺς ἐκλεκτοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀπόλλωνος. Ἡ στρατιὰ δὲ αὕτη τῶν ἀγερώχων τροβαδούρων, οὐ μόνον κατέλαβε τὰς κορυφὰς καὶ τὰς κλιτύας τοῦ Παρνασσοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ ἔτι, τελευταίως δὲ μόλις κατωρθώθη νὰ παραχωρηθῇ μικρὰ τις θέσις καὶ εἰς τοὺς σεμνοὺς καὶ ἀληθεῖς μύστας τῶν Πιερίδων, τοὺς ἀναφανέντας κατὰ τὰ ἐξήκοντα τελευταῖα ἔτη.

Ἡ ἀφθονία αὕτη τῶν ποιητῶν παρ' ἡμῖν, καὶ ὁ θαυμασμὸς πρὸς τὰς στιχουργικὰς μετριότητας, ἐξηγεῖται κάλλιστα, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψει τὴν ἑλλειψίν τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ παρὰ τῇ τότε ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ καὶ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν ἐμπριεῖ πᾶν τερατῶδες πρὸς πάντα ἀμόρφωτον καὶ ἀπαίδευτον εἰσέτι λαόν. Ταῦτα πάντα ἀκολουθοῦσι φυσιολογικοὺς κανόνες οὓς δὲν δύναται ἢ νὰ ἀκολουθήσῃ πᾶς λαός, κυρίως δὲ ὁ ἡμέτερος, ὅστις εὐρέθη ὑπὸ ἀλγεινὰς περιστάσεις, προελθούσας, οὐχὶ βεβαίως ἐξ ὑπαιτιότητος τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος γενεᾶς ὅτε ἀνεφάνη ἡ σωρεία αὕτη τῶν ποιητῶν. Τούναντίον εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος παρατηρήθη ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει πνευματικὴ κίνησις, γενικώτερον ἔχουσα χαρακτῆρα, καὶ φωτίζουσα βαθμηδὸν τὸ σκότος τῆς βαρβαρωτάτης ἀπαιδευσίᾳς, εἰς ἡμέτερον τὸ ἔθνος ἢ ἐπικαθήσασα τοῦ τραχήλου τοῦ τουρκικῆ δεσποτείας. Ἡ ἐπανάστασις καὶ ἡ κατόπιν ἐπελθοῦσα ἐθνικὴ ἀποκατάστασις, ἐπηύξησε τὴν πνευματικὴν ταύτην κίνησιν, τὸ δὲ ἔθνος ἔμπλεον πολεμικῆς δόξης, ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῶν εἰρηνικῶν ἀπολαύσεων καὶ ἐζήλωσε τῆς πνευματικῆς δόξης τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν μεθ' ὧν ἠρξάτο νὰ ἐπικοινωνῇ. Ἀλλ' ἐνῷ ἐστερεῖτο ἐπαρκῶν δυνάμεων ἵνα κρίνῃ ἐπὶ καλλιτεχνικῶν καθαρῶς ἔργων, εὖρεν ἄφ' ἑτέρου ἀσόφους καὶ ἀπειροκάλλους κριτικούς, οἵτινες ἐμφυσῶντες τὸ κριτικὸν πνεῦμα τῶν εἰς τὸν ποιητικὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀσκόν, ἐπαρουσίαζον εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐκπλήκτου λαοῦ τὰ τερατῶδη φιλολογικὰ μορμολύκεια, χωρὶς ὁ λαὸς οὗτος νὰ εὐρίσκηται εἰς θέσιν, ἵνα κρίνῃ ὁ ἴδιος καὶ ἀπαντήσῃ πρὸς τὸν ἐμφυσῶντα τὸν ἀσκὸν τεχνοκρίτην τὸ παροιμιῶδες τοῦ ἀγοραστοῦ τῶν πεφυστημένων ἐντέρων. Ἀλλὰ καὶ ἡ κριτικὴ καὶ οἱ πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους ἐθεώρουν τότε ὡς ἐθνικὸν καθῆκον νὰ ἐξυμνῶσι πᾶν φιλολογικὸν ἔργον· τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πατριωτικὴ παραφορά, ὥστε εὐρέθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κριτικοὶ συγκρίνοντες τὸν Ὀδοιπόρον τοῦ Π. Σούτσου πρὸς τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Οὐγκώ· ὅπως δὲ ἐν τῇ βυζαντινῇ ἐποχῇ συνεκρίνατο ὁ Εὐριπίδης πρὸς τὸν Πτωχοπρόδρομον καὶ ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ

συγκρίσει ταύτη δὲν ἐξήρχετο ὑπερέχων ὁ Ἀθηναῖος τραγικός, οὕτω δὲν ἐξῆλθεν ὑπερέχων καὶ ὁ Οὐγκὼ τοῦ Παν. Σούτσου. Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι, ἐνῶ ἐξυψοῦντο οἱ ἀπειροκαλλέστεροι τῶν στιχουργῶν καὶ οἱ ἡμιπα-
ραφρονοῦντες σχεδὸν στιχοπλόκοι, ἀπηξιοῦντο πάσης προποχῆς οἱ εὐστομοὶ
καὶ ἀληθεῖς τοῦ ἔθνους ποιηταί, διότι καὶ ἐν μέσῳ τῆς μεγάλης ἐκείνης
ποιητικῆς ἀκολασίας, ὑπῆρξαν καὶ ἀληθεῖς ἱεροφάνται καὶ μυσταγωγοὶ
τῆς θείας τέχνης.

*
* *

Τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ κράτιστοι βεβαίως ὑπῆρξαν οἱ Ἑπτάνησιοι ποιη-
ταί. Τοῦτο ἄλλως τε ἦτο φυσικὸν ἐπακολούθημα. Ἡ Ἑπτάνησος εὕρισκετο
εἰς ὑπερτέραν μοῖραν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Δὲν εἶχεν ὑποστῆ τὴν κατα-
θλιπτικὴν δουλείαν, οὐδ' εἶχεν ἐκβαρβαρισθῆ ὡς ἡ λοιπὴ Ἑλλάς. Περιελ-
θοῦσα εἰς τὴν κυριαρχίαν πεπολιτισμένων ἐπικραταιῶν, ἀφωμοιώθη πρὸς
τὰ ἥθη καὶ τὸν πολιτισμὸν, ἐν μέρει δὲ καὶ πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν κυρι-
άρχων της, ἀλλὰ διετήρησε πλήρη τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνικοῦ της
φρονήματος καὶ ἐλευθερίαν τινὰ ἐκπαιδεύσεως. Πλεῖστοι δὲ τότε ἐκ τῶν
Ἑπτάνησιων καὶ κυρίως ἐκ τῆς ὑφισταμένης ἀριστοκρατικῆς τάξεως, καθ'
ἣν ἐποχὴν ἡ βαρβαρότης ἐκυριάρχει ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Στερεᾷ,
ἐξαπέστειλλον ἐν τῇ Δύσει τὰ τέκνα των χάριν συστηματικῆς ἐκπαιδεύ-
σεως, τὰ χρονικὰ δὲ ἀναφέρουσιν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἑπτα-
νήσῳ πολλοὶ ἐθεράπευον τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὡστε ἡ κοινωνικὴ
ἀτμόσφαιρα ὑπῆρξε προσφόρως παρεσκευασμένη ἵνα παραγάγῃ ἀληθεῖς
ποιητάς, εἰς τὰς ἀρχὰς δὲ τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος ἔγραψαν ὁ
Σολωμὸς τὸν ὕμνον τοῦ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς φαρ-
μακευμένης, τὸ εὐωδέστατον ἴσως ἀνθόλλιον τοῦ ἐλληνικοῦ Παρνασσοῦ,
καὶ ὁ Κάλβος δι' ἀρχαϊκῆς φόρμιγγος ἔψαλλε τὰς πατριωτικὰς ᾠδὰς του,
ὀλίγα δὲ ἔτη κατόπιν ὁ Τυπάλδος καὶ ὁ Βαλαωρίτης, ὁ Λασκαράτος
καὶ ὁ Μαρκοράς, εὐκέλαδοι ψάλται, ἔγραψαν ἔργα, ἅτινα θὰ μείνωσι με-
ταξὺ τῶν ἀρτιωτέρων τῆς συγχρόνου ἐλληνικῆς ποιήσεως. Οἱ ποιηταί
οὗτοι, ἐνεκα τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους πνευματικῆς ταπεινότητος, δὲν κα-
τενοήθησαν εἰσέτι παρ' αὐτοῦ ὡς ἔδει. Δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὑπάρχει
ἐξαίρεσις τις διὰ τὸν Σολωμὸν καὶ τὸν Βαλαωρίτην, ἀλλὰ καὶ οὗτοι
μέχρι τῆς σήμερον, ὅτε οἱ κοινωνικοὶ ὄροι ἥλλαξαν, δὲν κατενοήθησαν
εἰσέτι παρὰ τοῦ λαοῦ ἐπαρκῶς, οὐδὲ κατέλαβον τὴν ἐμπρέπουσαν ἐν τῇ
συνειδήσει αὐτοῦ θέσιν. Περὶ τῶν λοιπῶν ἐπτάνησιων ποιητῶν, ὧν τὰ ὀνό-
ματα ἀνέφερα ἀνωτέρω, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ οὔτε τοῦτο. Περὶ τῶν
πλειόνων ἐκ τούτων, οὐ μόνον ὁ λαὸς, ἀλλὰ καὶ οἱ σοφώτερον καταγι-
νόμενοι εἰς τὰ γράμματα διατελοῦσιν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ. Ἐπὶ τῇ περιστάσει
δὲ ταύτῃ, ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς ὅτι, ἡρώτων φίλον μου τινα, ἐκ τῶν ἀσχο-

λουμένων πλειότερον εἰς τὴν ἐλαφρὰν λεγομένην φιλολογίαν, ἂν ἀνέγνωσέ ποτε τὸν Κάλβον.

— Οὐτέ τί ὄνομα τοῦ γνωρίζω, μοῖ ἀπεκρίθη. Ἄν γνωρίζῃ τὸν Μαρκοράν;

— Γνωρίζω τὸν ἄλλοτε γραμματέα τῆς ἐλληνικῆς ἐν Πιερουπόλει Πρεσβείας, ἂν τοῦτος εἶναι ὁ ποιητὴς ἀγνοῶ, ἐγὼ Μαρκοράν γνωρίζω ἓνα μόνον, τὸν διπλωμάτην. Τοῦτο δὲν μοῖ ἐφάνη πολὺ παράδοξον, ἀφοῦ ὁ κ. Α. Ραγκαβῆς, ἐν μελέτῃ αὐτοῦ περὶ συγχρόνου ἐλληνικῆς φιλολογίας, μόνις δι' ὀλίγων ἀφηρημένων λέξεων ἀναγράφει τὸν ποιητὴν τοῦ Ὁρκου, ἐπιδαφιλεύων ἐν τούτοις ἀφθόνους τοὺς ἐπαινους καὶ τὰ ἐγκώμια πρὸς στιχοπλόκους τοῦ χειροτέρου εἶδους. Ὁ τε Μαρκοράς καὶ ὁ Κάλβος διατελοῦσιν ἔγνωστοι, μόνις δὲ πρὸ ἔτους ὁ κ. Πικλαμάς, μετ' ἐνθουσιασμοῦ, ἀπορρέοντος ἐκ Καλλολογιακῆς πεποιθήσεως ὑγιοῦς, προσεπαθήσει νὰ ἐξαγάγῃ τῆς ἀφανείας τὸν Ἀνδρέαν Κάλβον. Ἀλλ' ἀφοῦ καὶ σήμερον ἔτι, ὅτε καταρρέουσιν αἱ σαθεαὶ περὶ ποιήσεως καὶ γλώσσης ἰδέαι, δὲν κατανοεῖται ὁ ἀρχαιοπρεπὴς ψάλτης τῶν Ὁδῶν, ἐπόμενον ἦτο νὰ μὴ καθίστατο γνωστὸς εἰς ἡν ἐποχὴν ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσας :

Ὁ Κάλβος καὶ ὁ Σαλωμὸς ὡδοποιοὶ μεγάλοι
Κ' οἱ δύο ἐλησμόνησαν τῆς γλώσσης μας τὰ κάλλη,
Ἰδέαι ὅμως ἔξοχοι πτωχὰ ἐνδεδυμένοι
Δὲν εἶναι δι' αἰώνιον ζωὴν προωρισμένοι.

Μὲ τοὺς τέσσαρας τούτους στίχους προεγράφετο ἀπανθρώπως τὸ μέλλον τῶν δύο μεγαλειτέρων λυρικῶν μας. Ἰὰ ἔτη ὅμως παρέρχονται, ἡ ἀνάπτυξις προβαίνει ἐν Ἑλλάδι, εἰσδύουσα καὶ εἰς τὰ κατώτερα στρώματα, παρὰ τὰς προφητείας δὲ τοῦ ποιητοῦ, αἱ πτωχοενδεδυμένοι ἐκείναι κ' ἔξοχοι ἰδέαι» καθίστανται δημοτικώταται, ἐνῶ αἱ ἀποθανυμαζόμενοι ἐν τῷ ἰδίῳ ἐκείνῳ ποιήματι μελοδραματικῇ ρετσιτατίδῃ τοῦ Ὀδοιπόρου, μόνις δύνανται νὰ ἱκανοποιήσωσι σήμερον τὴν καλκισθησίαν ἐρωτολήπτου τινὸς βρακοφόρου.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι, μεθ' ὅλην τὴν παρκτηρουμένην κοινωνικὴν καὶ πνευματικὴν πρόοδον, δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ αἴσθησις τοῦ καλοῦ ἐγενικεύθη σπουδαίως ἐν Ἑλλάδι. Καὶ σήμερον ἔτι, τὸ τερατῶδες καὶ τὸ ἄτεχνον ἐξακολουθεῖ θυμαζόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν, ἀλλ' οὐχὶ πλέον ὥς εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν. Διότι εἶναι ἀληθές, ὅτι οἱ ὀπκιδοὶ τοῦ Ἰσπανοῦ ποιητοῦ Γόγκορα ἠρξαιώθησαν οὐσιωδῶς, οἱ δὲ ἄκομφοι ἀντιγραφεῖς τοῦ Παράσχου σχεδὸν ἐκλείπουσιν, οὐδὲ ἐπιδρῶσι πλέον ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ τὰ μωρολόγα γαλλικὰ μυθιστορήματα, ὥς πρὸ εἰκοσιπενταετίας, ὅτε ἐστρεβλοῦντο οἱ χαρακτῆρες τῶν νέων ἐκ τοιαύτης δηλητηριώδους ἀναγνώσεως, ἀλλ' ὑγιέστεραι περὶ τὴν μάθησιν καὶ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν διδομένων πρὸς ἀνάγνωσιν βιβλίων ἐπικρατοῦσιν ἀρχαί, οὐδὲ

κατέρχονται πλέον πάντες οἱ ἔφηβοι εἰς τὸ δημόσιον, ἐπιζητοῦντες τὴν δάφνην μὲ συλλογὰς ἀνοησιῶν διακρυσταλλουμένως εἰς στίχους. Τότε, πρὸ εἰκοσιπενταετίας, πᾶς ἔφηβος ἐθεώρει ὡς καθήκον ἀπαράκλητον νὰ προβάλῃ εἰς τὸ μέσον, φέρων μίαν συλλογὴν ποιημάτων εἰς τὰς χεῖρας καὶ μίαν μακρὰν κόμην εἰς τὴν κεφαλὴν, δύο ἀπαράκλητα ἐρόδια διὰ τὴν δόξαν. Εὐτυχῶς πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπον οἱ ποιητικοὶ ἐκεῖνοι τύποι, καὶ αἱ μὲν ποιητικαὶ συλλογαὶ ἐξηφανίσθησαν, αἱ δὲ μακραὶ κόμαι ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς ψαλλίδος τοῦ κουρέως. Ἐκτότε, ἀφ' ἧς ἔλειψαν αἱ ποιητικαὶ συλλογαὶ καὶ αἱ μακραὶ κόμαι, ἡ τέχνη ἀνέπνευσε καὶ ἔλαβεν ἡ ποίησις ἀξιοπρεπῆ τινε θέσιν. Εἰς τοῦτο οὐχὶ μικρὸν συνετέλεσαν αἱ κριτικαὶ διατριβαὶ περὶ συγχρόνου ποιήσεως τοῦ κ. Ροῖδου, καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν προκύψας ἀγὼν, καθ' ὃν ἐτέθησαν ἀρχαί τινες, οὐχὶ βεβαίως κριτικῆς δεινότητος ὑποδείγματα, ἀλλ' ὅπως δῆποτε, ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ ἀποσπασθῶσι τοῦ γοργοριστικοῦ τενάγους, πλείστοι ἐκ τῶν τότε ἀναφαινομένων νέων ποιητῶν τῆς διαπάλης δὲ ταύτης τὰ ἀποτελέσματα βλέπει τις ἐν τῇ τροπῇ ἣν ἔλαβεν ἡ σύγχρονος ποίησις, ἧς προεξάρχουν ὁ Σουρῆς, ὁ Παλαμάς, ὁ Δροσίνης καὶ ὁ Προβελέγγιος. Πάντες οὗτοι οἱ ποιηταί, ἀπηλλαγμένοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τῶν ἐλαττωμάτων, ἅτινα διέκρινον τοὺς πλείστους τῶν ποιητῶν τῆς παρελθούσης γενεᾶς, ἔταμον νέαν ὁδόν, καὶ ἐπ' αὐτῆς βαίνοντες, ἡδύνουν καὶ τέρπουν καὶ συγχينوῦν. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἐπῆλθε μεταβολὴ ἐν τῇ πνευματικῇ καταστάσει τῆς ἡμετέρας κοινωνίας· ἀλλὰ τοῦτο θεωροῦμεν ἡμεῖς ἀπλῶς, ὡς ἀρχὴν μόνον μαλλούσης πνευματικῆς χειραφετήσεως, διότι δὲν ἔπαυσαν ἀκόμῃ νὰ παράγωσιν ἐντύπωσιν, παρὰ τῇ ἄνωτέρᾳ μάλιστα λεγομένη κοινωνίᾳ, ἣτις ὑποτίθεται ἡ μᾶλλον ἀναπτυγμένη μερὶς τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ἧς ἡ παιδείσις ἐπιπολαίως καὶ ἄνευ συστήματος γινομένη, δὲν παρέχει τὴν παραμικρὰν ἐγγύησιν, οὐδὲ κρίσεως, οὐδὲ λογικῆς, ποιήματα ἀνάξια λόγου, τὸ δὲ χεῖρον εἶναι ὅτι δὲν ἔπαυεν ἐπιδεικνυμένη παρὰ τῆς κοινωνικῆς ταύτης μερίδος περιφρόνησις ἢ καὶ ἄγνοια τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, προερχομένη ἐξ ἀμαθείας. Τὸ περιεργότερον τούτων ὅλων εἶναι ὁ σχηματισμὸς ἰδιαιτέρων ὅλων ποιητῶν, ὑπὸ νέαν ιδιότητα ἐσχάτως παρουσιασθέντων, ποιητῶν τῶν αἰθουσῶν. Τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν νέων τούτων ποιητῶν, νομίζομεν ὅτι πρῶτος ἔδωκεν ὁ κ. Ροῖδης ἐν τινι τελευταίᾳ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ «Ἀκροπόλει» κριτικῇ. Ἴσως εἶναι ἀκατάλληλος ἡ περίστασις νὰ ἐξετασθῇ ἡ νέα αὕτη τῆς ποιήσεως διάκρισις, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπὸς ἐλέγχθη σημειῶμεν ἐνταῦθα τὴν γνώμην μας. Ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν ποίαν σημασίαν δίδει ὁ κ. Ροῖδης εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς αἰθούσας καὶ εἰς τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῆς ποιήσεως, νομίζομεν ὅμως ὅτι ποιήματα τῶν αἰθουσῶν θὰ θεωρῇ τὰ στιχουργικὰ κομψοτεχνήματα, ἅτινα δύνανται νὰ θεραπεύωσι τὰς καλαι-

σθητικῶς ἀπαιτήσεις λεπτεπιλέπτων δεσποινῶν καὶ ἀδρῶν κορασίδων. Ἐκ τῆς κριτικῆς τοῦ εὐφρεστάτου Ἑλληνος λογίου κινούμενοι, διεξήλθομεν τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀντὶ τοῦ εὐρωμεν ἐν αὐτοῖς λεπτὸν ἔρωκα καὶ ἀριστοκρατικὴν κομψότητα, εὐρομεν ποιήματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς πετριωτικὰ ἄρθρα ἐπαρχιακῆς τινος ἐφημερίδος καὶ ὡς χυδαῖαι ὑμνολογίαι διαπύρων ἐρώτων ὑπομονητικῶν τετραπόδων, ἐν φράσει ὑπενθυμιζούσῃ τὰ αἰσχροτέρα τῶν διηγηματίων τοῦ παρισινοῦ πορνογράφου Σιλβέστρ, ἅτινα ὅμως ἐν τῇ Γαλλικῇ πρωτεύουσῃ, δὲν θεωροῦνται ὡς τῶν αἰθουσῶν τὰ ἀναγνώσματα. Ἄν ἐπετρέπετο νὰ κρίνῃ τις ἐκ τῶν κινῶν τούτων στιχοῦργημάτων περὶ τῶν ἀθηναϊκῶν αἰθουσῶν, ἤθελεν σχηματίσει θλιβερὰς σκέψεις μᾶλλον περὶ τῆς ἠθικῆς ἢ περὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἐν αὐταῖς συχναζόντων. Εὐτυχῶς ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἤθελε ἀδικήσῃ τις τὴν κοινωνικὴν ταύτην μερίδα, ἂν παρεδέχετο ὡς ἀληθεῖς τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις τοῦ κ. Ροῖδου. Πλὴν οὐδεὶς πιστεύει ταῦτα: οὔτε αἱ Ἀθηναὶ ἀπέκτησαν αἰθούσας κατασταθείσας κέντρα πνευματικῆς ἀριστοκρατίας, οὐδὲ ποιητὴν τινὰ αἰθουσῶν δύνανται κατ' ἀκολουθίαν νὰ ἔχωσιν, ἂν δὲ τις ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπικρῶν εἰς τὴν καλαισθησίαν τῶν ἀθλίδων, ἡμεῖς λεπτότερον καὶ κομψότερον δὲν εὐρίσκομεν τοῦ κ. Δροσίνῃ, οὗτινος τὰ ποιημάτια δύνανται ἀληθῶς νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ μικροσκοπικὰ ἐκ πορσελάνης κομψοτεχνήματα, τὰ κοσμοῦντα τὰς αἰθούσας φιλοκάλων δεσποινῶν.

Τὸ περίεργον ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶναι, πῶς ὁ τόσον φειδωλὸς εἰς ἐπαίνους κ. Ροῖδῆς, ὁ μετ' ἀστοργίας φαυλίσας ποιητὰς καὶ ποιήματα ἅτινα ἔθρεψαν φιλολογικῶς ὀλοκλήρον γενεάν, καὶ ἀνευρίσκων μεταξύ τόμων ὀλοκλήρων ὀλίγα λυρικὰ ποιημάτια, καὶ μεταξύ μυριάδων στίχων δύο ἢ τρία τετράστιχα, ἄξια νὰ σταματήσωσι τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, ἀποροῦμεν πῶς ἀντιφάσκων πρὸς ἐξενεχθείσας παρ' αὐτοῦ ἀρχάς, τοσοῦτο θαυσιλῶς ἐπέχυσε τοὺς ἐπαίνους ἐπὶ στίχων, οἵτινες μόλις κατὰ βαθμίδα ὑπερβαίνουν τὴν ἀπλουστεράν πεζολογίαν, ἐνῶ ἠδύνατο νὰ σταματήσῃ ἐπὶ ἐτέρων ἐλαφρῶν ποιηματίων τοῦ ἰδίου στιχοῦργοῦ, εἰς ἃ θὰ ἦτο εὐκτέον ἂν περιωρίζετο καὶ ἐκαλλιέργει. Ἐνῶ τοιαῦται κρίσεις παράλογοι δημοσιεύονται σήμερον, καὶ τοιοῦτος τεχνικὸς πάταγος ἐπιδιώκεται δι' ἀπλοῦς στιχοπλόκους, διατελεῖ ἄγνωστος σχεδὸν καὶ παρὰ τῷ πλήθει καὶ παρὰ τοῖς λογίοις, ὁ ψάλτης τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος, Γεράσιμος Μαρκοράς. Τὸν ποιητὴν τούτον, τὸν σχεδὸν ἄγνωστον, θεωροῦμεν πρόσφορον τὴν περίστασιν, νὰ παρουσιάσωμεν ὡς εὐγευστον ἀντίδοτον τῶν καθ' ἑκάστην παραθετομένων σαπρῶν καρπῶν, καὶ διότι νομίζομεν ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις προέβη ἑκτατα ἐπὶ τοσοῦτον, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ, ὥστε δύναται αὕτη νὰ ἐννοήσῃ σήμερον ποιητὴν, ὅστις παρῆλθε ἀπα-

ρατῆρητος πρὸ εἰκοσχετίας, καὶ διότι ἡ ἡρωϊκὴ Κρήτη εὐρίσκεται εἰς τὰς παραμονὰς τῶν περιστάσεων, αἵτινες ἐνέπνευσαν τὸ ἀθάνατον ἔργον τοῦ Κερκυραίου ποιητοῦ.

* *

Ολίγιστοι βεβαίως εἰσὶν οἱ γνωρίζοντες, καὶ ἐξ ὀνόματος ἀκόμη, τὸν Γεράσιμον Μαρκορᾶν. Οὔτε τὰ ποιήματά του, οὔτε ἡ φήμη αὐτῶν ἔφθασε μέχρι τῶν προπόδων τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐξετυπώθησαν ἐν Κερκύρᾳ, ἐκεῖ δὲ ἐκυκλοφόρησαν ἐν στενοτάτῳ κύκλῳ φίλων τοῦ ποιητοῦ. Μετριοφρων καὶ δειλός, ὁ ποιητὴς τοῦ Ὀρκου, δὲν ἐπεζήτησεν, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον, νὰ καταστῇ γνωστὸς πέραν τοῦ κύκλου τῆς κοινωνίας τῆς νήσου του. Τοῦτο προήρχετο ἐκ λόγων ἰδιοσυγκρασίας, ἀποτρεπούσης αὐτὸν τῆς φιλολογικῆς κινήσεως, ἣτις ἐτελεῖτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅτε ἤκμαζον ποιηταὶ παραθέτοντες ἀντὶ ἐννοιῶν καὶ εἰκόνων, ἀφθονίαν ἀποσιωπητικῶν καὶ σωρείαν θαυμαστικῶν, στίχους δὲ φορτικῶς καὶ κακοζήλως ἀπεικονίζοντας ἀνύπαρκτα αἰσθήματα καὶ γελοίους αὐτόχρημα πόθους. Ἐν τῷ ἐκφραλισμῷ ἐκείνῳ, ὅνπερ ὑπέστη ἡ ποίησις, ἐδειλία ὁ ἀληθὴς ποιητὴς νὰ προβάλῃ, καίτοι δὲν ὑπολείπεται ποσῶς τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ποιητῶν τῶν κλειζόντων τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν. Ἡ φιλολογικὴ αὕτη δειλία παρατηρεῖται καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ τοῦ Μαρκορᾶ. Ἐξηκοντούτης σήμερον, ἀποφεύγει τὸν κόσμον· ἀλλὰ καὶ ὅτε ἦτο νέος δὲν εὐρίσκετο εἰς μεγάλην ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ. Πάντοτε ἐπρωτίμα τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τοῦ σπουδαστηρίου του τὴν ἡρεμίαν. Ἀπαξ δὲ μόνον ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος πρὸς ἐπίτευξιν καλλιτεχνικοῦ τινος σκοποῦ, τὴν ἰδρυσιν φιλοδραματικῆς ἐταιρίας ἐν Κερκύρᾳ. Διὰ τῆς ἐταιρίας ταύτης, διδασκούμενης ἀπὸ σκηνῆς ἑλληνικὰ δράματα ἢ εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν τοιαῦτα, ἐπεδιώκετο ἡ γενίκευσις τῆς πατρίου γλώσσης, ἣν εἶχεν ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας διαδεχθῇ ἀπὸ ἑκατονταετίας καὶ πλέον ἡ ἰταλική. Ὁ Μαρκορᾶς ἀνῆλθε μάλιστα τὴν σκηνὴν ὡς ἐρασιτέχνης, ὅτε ἐπέδειξε δεξιότητα ὑποκριτικῆς, ἣτις συστηματικῶς καλλιεργουμένη ἠδύνατο νὰ τὸν ἀναδείξῃ ὑπέροχον τῆς σκηνῆς πρωτοτέχνην. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ἐπιδιωχομένου σκοποῦ τούτου, ἀπεσύρθη τῆς κοινωνικῆς τύρβης, καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου του, θυγατρὸς τοῦ πολὺ ἰσχύοντος τότε γραμματέως τῆς ἐπτανησιακῆς γερουσίας κόμητος Ἀντωνίου Δούσμανη, διέρχεται τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου ἐν τῇ ἐξοχῇ, ἀφωσιωμένος ἐν τῇ φιλολογίᾳ μόνον. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ βίου καὶ ἡ ὑπερβολικὴ καὶ μέχρις ἐλαττώματος φθάνουσα μετριοφροσύνη του συνετέλεσεν εἰς τὴν παντελῆ φιλολογικὴν αὐτοῦ ἀφάνειαν. Ἡ ἐκ τούτου προελθοῦσα ἀδικία δὲν ἦτο μόνον διὰ τὸν ποιητὴν. Ἐξίσου ἐζημιώθη καὶ τὸ ἔθνος ἐκ τῆς ἀγνοίας ὑπερόχου ἐν τῇ φιλολογίᾳ μας ἀνδρός, κυρίως ὅμως τὸ πταῖσμα ὀφείλεται εἰς τὸν

ἴδιον κ. Μαρκοράν, ὅστις ἐπεδίωξε πάντοτε, νὰ διατηρηθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἀγνώστος παρὰ τοῖς συγχρόνοις του. Τοῦτο δὲν γνωρίζομεν εἰς ἡναι ἀπλῶς σφάλμα τοῦ ποιητοῦ, ἀλλὰ δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς μελλούσης φιλολογικῆς τοῦ Μαρκορά θέσεως.

Πρὸ τινων ἐτῶν εἰς τῶν εὐφρεστέρων παρ' ἡμῖν λογίων ἔγραψεν, ὅτι ἡ κριτικὴ πρὸ πολλοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς ἀθανασίας ποιητοῦ τινες εἶναι νὰ ζήσῃ παρὰ τοῖς συγχρόνοις του. Τοῦτο δὲν δύναται νὰ ᾖ ὀρθόν καὶ παρ' ἄλλαις μὲν κοινωνίαις, πολλῶ δὲ μᾶλλον δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μέτρον ἀσφαλοῦς κρίσεως παρ' ἡμῖν, ἐνθ' ὑπάρχει μέγιστη ἡ πνευματικὴ ἀνωμαλία, προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀπαιδευσίας εἰς ἣν περιῆλθε τὸ ἔθνος μετὰ τεσσάρων αἰώνων δουλείαν. Ἡ βραχεῖα ἱστορία τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας ἀποδεικνύει παρακεκινδυνευμένον τὸν ἀνωτέρω ἰσχυρισμόν, ὃν οὐδεὶς τῶν κριτικῶν τῆς Ἑσπερίας ὑπεστήριξεν. Ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, ποιηταὶ ἀκμάσαντες καὶ θαυμασθέντες παρὰ τοῖς συγχρόνοις των, ἐλησμονήθησαν ἐντελῶς, ἐνῶ ἕτεροι, ὧν τὰ ποιήματα δὲν ἔτυχον τῶν ἐπαίνων τῶν συγχρόνων των, ἤρχισαν σὺν τῇ πνευματικῇ τοῦ ἔθνους προόδῳ, καταλαμβάνοντες ὑπέροχον θέσιν, τὰ δὲ ποιήματά των καθιστάμενα κοινὰ ἀναγνώσματα. Ἀποκρούοντες τὸν ἰσχυρισμόν τοῦτον, δὲν ἐννοοῦμεν νὰ ἀπολογηθῶμεν ὑπὲρ τοῦ Μαρκορά, διότι τὰ ποιητικὰ ἔργα τοῦ εὐστόμου Κερκυραίου ποιητοῦ δύνανται νὰ θεωρηθῶσι καὶ ὡς χειρόγραφα εἰσέτι, καθ' ὅσον, ὡς ἐδημοσιεύθησαν, πᾶν ἄλλο ἢ δημοσίαν κυκλοφορίαν ἔλαβον. Ὁ Μαρκοράς ἐδημοσίευσεν τὰ ποιήματά του εἰς Κερκυραϊκὰς ἐφημερίδας, ὧν οὐδὲν φύλλον, οὐδέποτε, ἐξῆλθε πέραν τῆς νήσου ἐκείνης, ἢ εἰς φυλλάδια, ἅτινα διακρίνει ἡ τυπογραφικὴ ἀφιλοκαλία, κυκλοφορήσαντα ἐν ὀρισμένῳ ἀριθμῷ φίλων τοῦ ποιητοῦ. Ὁ Κερκυραῖος ποιητὴς οὐδέποτε ἐζήτησε νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὸν μακαρίτην Βασιλειάδην, οὐδὲ ἐφθόνησε τὴν δάφνην τοῦ κ. Ἀμπελά. Ὑπῆρξε πάντοτε ξένος πρὸς ταῦτα, καὶ κατ' ἀκολουθίαν, ξένος ἀπέμεινεν αὐτῶν. Ἐγγραφὴ οὐχὶ φιλοδοξῶν νὰ ἀκούσῃ αἰσθητικὰς θεωρίας παρὰ τῶν κριτικῶν τῶν ποιητικῶν διαγωνισμάτων, αἵτινες γέμουσιν ἀκρισιῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, αἱ πλεῖσται. Ἡ ποίησις διὰ τὸν Μαρκοράν δὲν ἦτο νεανική τις ἐξαψις, ἀλλὰ δῶρον θεόσδοτον, ὅπερ ἐπλήρου τὴν ψυχὴν του, καὶ ἠσθάνετο ὅλην τὴν ἀγαλλίαν ἣν αἰσθάνεται πᾶς ὅστις

... Ὡραῖον νὰ δώσῃ εὐτύχησε στὰ ὄνειρά του σῶμα,
Μὲ στίχον ἢ μὲ μάρμαρο, μ' ἦχο ἀρμονίας ἢ χρῶμα.

Ἡσθάνετο ὁ ποιητὴς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξωτερικεύσῃ τὰ κατακλύζοντα αὐτὸν αἰσθήματα, οὐχὶ ὁμοίως καὶ ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀνάγκην νὰ τὰ δημοσιεύσῃ. Ἰσως εἰς τοῦτο συνετέλει ὅτι αἱ περὶ ποιήσεως ἀρχαί του δὲν θὰ ἠγνοοῦντο ἐπαρκῶς ἢ θὰ παρηννοοῦντο. Ἡ καλαισθησία εἶχε διαφθαρεῖ

καὶ ἐκ τῶν ἀπειροχάλων μὲν καὶ στομφολόγων ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν κρίσεων τῶν ἐφημερίδων, εἰς τὰς στήλας τῶν ὁποίων ἐπλαστουργήθησαν ὡς ποιηταὶ χιλιάδες, ὧν οὔτε τὰ ἔργα, οὔτε τὰ ὀνόματα ἐνθυμεῖται τις πλέον. Ποίησις, προσκρούουσα εἰς τὰ φιλολογικὰ καθεστῶτα, προτιμότερον ἦτο νὰ μείνῃ ἀφανὴς καὶ ὅτε θὰ ἤρχετο τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἦτοι ἡ πνευματικὴ τοῦ ἔθνους ἀνάπτυξις, τότε μόνον νὰ ἀνεφαίνετο. Κατὰ τοῦτο ἐμιμήθη ὁ Μαρκοῦς τὸν ρῶσσον ποιητὴν Λέρμαντωφ, πρὸς ὃν καὶ ἐτέρας ὁμοιότητας εὐρίσκει τις. Ὁ κράτιστος τῶν ρώσων κυρικῶν, ἀνεγίνωσκεν ἐπίσης πρὸς τοὺς στενοτέρους τῶν φίλων του τὰ ποιήματά του καὶ ἔκρυπτεν εἴτα ἀσφαλῶς αὐτὰ ἐντὸς ἐρμαρίου, ἐδέχσε δὲ οἱ φίλοι του νὰ διαπράξωσι κλοπὴν διὰ ρήξεως, καὶ κρύφα νὰ δημοσιεύσωσι συλλογὴν τοῦ τινος ἵνα ἀκουσθῇ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ρωσσίας μία μεγάλη καὶ παρατεταμένη ἔκφρασις θαυμασμοῦ.

Εὐτυχῶς ἐγὼ δὲν εὐρίσκομαι εἰς τὴν αὐτὴν δυσχερῆ θέσιν, νὰ διαπράξω κλοπὴν διὰ ρήξεως, ἵνα ἀνεύρω ποιήματα τοῦ Μαρκοῦ εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι μετὰ πολλῆς δυσχερείας ἠδυνήθην νὰ προμηθευθῶ τὸν Ὅρκον του, καὶ ἀνασκαλεύων παλαιὰς κερκυραϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἔγγραφα, πρὸς συλλογὴν ὕλης δι' ἐτέραν μελέτην, νὰ ἀνεύρω ἐκεῖ δημοσιευμένα ἕτερα ποιήματά του. Τὰ ποιήματα ἅτινα γνωρίζω ὡς δημοσιευθέντα εἰσὶ: «Τὰ κάστρα μας», γραφέν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατεδαφίσεως τῶν φρουρίων τῆς Κερκύρας καὶ δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς πόλεως ταύτης «Ἡ ἀναγέννησις», «Πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον ὕμνος», «Ἡ ἀνοιξὶς καὶ τὸ παληκάρι», «Ὡδὴ εἰς τὴν ΚΕ' Μαρτίου», «Ἡ δημῶδης καὶ ἡ καθαρύουσα», ποίημα δὲ οὐ πραγματεύεται τὸ αἰώνιον ζήτημα τῆς γλώσσης, ὅπερ ἀπασχολεῖ καὶ σήμερον πάντα φιλολογοῦντα Ἕλληνα. Ἐπίσης ἐδημοσίευσε καὶ σατύρας τινάς, ἐξ ὧν ἡ μία ὁ «Σπαρτσίνης καὶ ὁ Πέλεκας», σατυρίζουσα τὸν τότε πρόεδρον τῆς ἐπτανησιακῆς Γερουσίας Καροῦσον, μεγίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγράφη. Σήμερον τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι τὰ σατυριζόμενα πρόσωπα πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ἄξια σατυρισμοῦ, ἄλλως τε αἱ σάτυραι ἐκεῖναι ὡς καθαρῶς προσωπικαὶ καὶ ἐπίκαιροι ἀποβαίνουσιν ἐντελῶς ἀκατάληπτοι σήμερον.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ποιημάτων, καίτοι μεστῶν ἰδεῶν καὶ ἐκπάγλων εἰκόνων, θὰ ἀποφύγω νὰ φέρω τὸν λόγον καὶ θέλω περιορισθῇ εἰς μόνον τὸν «Ὅρκον», δημοσιευθέντα ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1875, καὶ ὑπερέχοντα πολὺ τῶν ἄλλων τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ ἔργων. Ὁ Ὅρκος εἶναι ἐκ τῶν λεγομένων ἐπικολυρικῶν ποιημάτων, γεγραμμένον εἰς γλῶσσαν δημῶδην. Τὴν γλῶσσαν ταύτην μετεχειρίσθησαν πάντες οἱ ποιηταὶ τῆς Ἐπτανήσου καὶ τὰ ἀνθηρότερα δὲ τῶν ἐλληνικῶν ποιημάτων ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ ἐγράφησαν. Ἄλλ' ὁ Μαρκοῦς εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἔδωκε δύναμιν καὶ πλαστικότητα ἰσαξίαν τῶν δημοτικῶν ᾠσμάτων, ἀναπτύξας ὅλα τὰ

θέλητρα καὶ τὰ μυστήρια αὐτῆς. Συνήθως ἀναγινώσκομεν ἢ ἀκούομεν νὰ ἐκφράζεται γνώμη αὐθαίρετος περὶ ποιητοῦ μόνον ἐκ λέξεων τινων, ὥς μεταχειρίζεται οὗτος καὶ ὥς ἀγνοοῦσιν οἱ κρίνοντες καὶ μὴ ἀσχοληθέντες οὐδέποτε εἰς τὰ μυστήρια τῆς γλώσσης τοῦ κρινομένου. Ἐνεκα δὲ τῶν λόγων τούτων, οὐχὶ σπανίως, προγράφονται ποιήματα ἐκ τῶν ὥρκιοτέρων. Κρίσεις τοιαῦται βεβαίως μόνον τὴν μωρίαν τῶν κρινόντων ἀποδεικνύουσιν. Καθ' ἡμᾶς, ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ἐκείνη ἣτις καθιστᾷ καλὸν ἢ κακὸν ἐν ποίημα. Ἡ γλῶσσα, εἶναι τὸ ἀμφίεσμα μόνον, ἡ δύναμις ὅμως παντὸς ποιήματος εὐρίσκεται ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτοῦ ἀξίᾳ, τουτέστιν ἐν τῇ ἐμπνεύσει, τῇ ἀλήθειᾳ καὶ τῇ τέχνῃ. Ἡ δὲ ἐμπνευσις, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ τέχνη, εἴτε φέρουσι χρυσοῦφαντον μανδαρίνου μανθῶαν, εἴτε περιβάλλονται εὐπρεπῇ λαϊκῇ ἐσθῆτι, μένουσι πάντοτε ἀκέραιαι. Πάντες σήμερον οἱ περὶ τὴν κάθαρσιν τῆς γλώσσης ἀσχολούμενοι συμφωνοῦσιν εἰς ἓν, ὅτι αἱ ἰδέαι δέον νὰ περιβάλλωνται διὰ φράσεως ὅσον τὸ δυνατόν κομφοτέρας, ἀλλὰ κυρίως δὲν συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, διότι οἱ πλείονες τῶν ἐν Ἀθήναις φιλολογοῦντων καὶ κυρίως τῶν δημοσιογραφούντων, θεωροῦσιν οὐ μόνον ὡς κομφοτέραν, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελεστέραν τὴν χρῆσιν τῆς καθωμιλημένης. Ὁ λόγος δὲ εἶναι ἀπλούστκτος· ὁ δημοσιογράφος πρὸ παντὸς ἐπιδιώκει νὰ ἀναγινώσκηται ὅσον τὸ δυνατόν εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀναγνωστῶν, κατ' ἀκολουθίαν ἐξαναγκάζεται νὰ γράφῃ τὴν γλῶσσαν ἣν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ λαός· ἡ εὐρεΐα δὲ ἐξάπλωσις ἣν ἔλαβε, σχετικῶς πρὸς τὸ παρελθόν, ὁ τύπος κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην δεκαετίαν, ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν γλῶσσαν, ἣν μεταχειρίζεται. Ἀδίκος ὅθεν καὶ ματαίᾳ ἀποθάνει ἡ κατὰ κρισις, διότι ταῦτα πάντα δὲν γίνονται ἄνευ λόγου ὡς φροναῖ ὁ ἐν Τεργέστη τὰς διατριβάς του ποιῶν εὐρυμαθέστερος δὲ τῶν Ἑλλήνων λογίων κ. Θεριανός, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδοθείσῃ τριτόμῳ μελέτῃ του περὶ Κοραῆ, ἣτις θὰ ἀπομείνῃ πάντοτε μνημεῖον περιφανὲς ματαίᾳς ἴσως ἐπιδείξεως πολυμαθείας, ἀλλὰ καὶ λεκτικῆς ἀκριβορρημοσύνης, ἐνθα κακίζει πάντας τοὺς δημοσιογράφους τῶν Ἀθηνῶν ὡς στρεβλωτάς τοῦ γραφικοῦ τῆς γλώσσης χαρακτηῖρος καὶ παραθέτει τοιαύτας στρεβλώσεις, λαμβάνων αὐτάς ἐξ ἄρθρων ἢ καὶ εἰδήσεων δημοσιευθεισῶν εἰς διάφορα τῆς πρωτεύουσας φύλλα.

Μεταξὺ τῶν κακιζομένων ἐσμέν καὶ ἡμεῖς, ὀφείλομεν δὲ ἀπάντησιν τινα πρὸς τὸν σοφὸν συγγραφέα τοῦ Κοραῆ, διὸ ἀνοίγομεν μίαν παρένθεσιν ἐντὸς τοῦ κειμένου: «Κατὰ τὸν γάμον τῆς βασιλόπαιδος Ἀλεξάνδρας ἐν Πιερρούλει, γράφει ὁ κ. Θεριανός, ἔγραφέ τις ἐκ τῶν λογίων συνεργατῶν ἐφημερίδος, ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης. «Τὸ μειδίαμα τῆς (ρωσσίδος μεγάλης δουκίσσης Ἐλισάβετ) πληροῖ τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ὁ ἀργυρόηχος γέλως τῆς ἡχεῖ ὡς μυστηριώδης τόνος μουσικῆς. . . Ἡ συμπαθὲς μορφή

τῆς αὐτοκρατείας ἐμπνέει ἡδὺν σεβασμὸν . . . διὰ τὴν καλαισθητικὴν κομψότητά της δὲν ἔχει ἢ νὰ ρίψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἰοχρόου ἐσθῆ-
 τός της διὰ νὰ ἐννοήσῃ κτλ.». Ἀλλὰ πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ὑπάρχει ἀρ-
 γυρόηλος θρόνος, ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἀργυρόηχος γέλως,
 ὅτι ὁ σεβασμός, οὔτε ἡδὺς λέγεται, οὔτε ἀλγεινός, καὶ ὅτι ἡ δὲς κατ'ἐπα-
 νάληψιν παράλογος τῆς προθέσεως διὰ χρῆσις οὐδεμίαν περιποιεῖ κομ-
 ψότητα οὔτε εἰς τὰς φράσεις κτλ.». Ἡμεῖς γράφοντες τὰς ἐπιστολάς
 ἐκείνας ἐν ταχύτητι, ἡτις δὲν ἔδιδεν ἡμῖν καιρὸν νὰ ρίψωμεν δεύτερον
 βλέμμα ἐπ' αὐτῶν, δὲν ἤξιοῦμεν ὅτι ἐλαξεύομεν φράσεις, οὐδὲ ὅτι παρεί-
 χομεν ὑπόδειγμα γλωσσικῆς καθαριότητος, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ὡς κοσ-
 κινίζονται αἱ ἀνωτέρω φράσεις, καὶ αἱ φράσεις τῶν πλείστων κατὰκρι-
 νομένων δημοσιογράφων ἐντὸς πολὺ σχολαστικοῦ κοσκίνου κοσκινίζονται,
 διότι ὡς ὑπάρχει «ἀργυρόηλος θρόνος» καὶ μεταλλικὴ φωνὴ καὶ Χρυσό-
 στομος Ἰωάννης καὶ χρυσορήμων» δύναται ἀξιόλογα νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀρ-
 γυρόηχος γέλως, ἀφοῦ δὲ παρ' ἀρχαίοις ἀπαντῶνται μεταλλικοὶ γέλω-
 τες, τὸ δικαίωμα νομίζομεν εἶναι πλήρες ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ μεταλ-
 λου παρὰ τοῖς νεωτέροις. Ἀλλως τε, ὅλα ταῦτα λαμβάνονται κατὰ
 μεταφοράν· καὶ ἂν ἤθελέ τις σχολαστικῶς νὰ κρίνῃ τὰς φράσεις ἐκά-
 στου συγγραφέως, δὲν γνωρίζομεν τί ἤθελον ἀπομείνει τότε ἀπὸ τὰς
 «μελιγδούπους ἀοιδάς» τοῦ Πινδάρου, «τὰ ροδινὰ μαιδιάματα» τοῦ
 Σουλῦ Προυδῶμ καὶ τοῦ Paul Bourget τὰς «πιπτούσας καὶ ἠχού-
 σας ὡς κέρματ' χρυσοῦ λέξεις» καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων καὶ
 ποιητῶν, οὓς οὐδέποτε ἐσκέφθη τις νὰ κακίσῃ διὰ τὴν χρῆσιν τοιού-
 των μεταφορῶν. Περὶ τῶν ἄλλων φράσεων τῆς ἐπιστολῆς μου, ὡς πα-
 ραθέτει ὁ κ. Θερεϊανός, θὰ εἶχε βεβαίως δίκαιον, ἐὰν εἶχον αὐταὶ ὡς τὰς
 ἀναφέρει, ἀλλ' ἐν τῇ κειμένῳ, ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας, ἥς δὲν εἶμαι ἐγὼ
 ὁ ὑπεύθυνος, ἐτέθη ἀντὶ «Ἡ συμπαθὴς μορφή τῆς αὐτοκρατείας ἐμπνέει
 βαθὺν σεβασμὸν», ἀἡδὺν σεβασμὸν» τοῦτο δὲ γίνεται κατὰδηλον ἐκ τῆς
 ἀμέσως ἐπομένης φράσεως· «ὁ δὲ σεβασμός οὗτος γίνεται βαθύτερος, ὅμω
 ἀναλογισθῇ τις τὸν οἰκογενειακὸν βίον κτλ.». Ἐπίσης ἡ ἀναφερομένη
 φράσις ἀδιὰ τὴν καλαισθητικὴν κομψότητά της δὲν ἔχει ἢ νὰ ρίψῃ τις ἐν
 βλέμμα ἐπὶ τῆς ἰοχρόου ἐσθῆτος διὰ νὰ ἐννοήσῃ κτλ.». Ἐνταῦθα ὁ κ.
 Θερεϊανός ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ δὲς κατ' ἐπανάληψιν παράλογος
 τῆς προθέσεως διὰ χρῆσις, οὐδεμίαν περιποιεῖ κομψότητα, οὔτε εἰς τὰς
 φράσεις, οὔτε εἰς τὰς ἐννοίας, ἀντικατέστησεν αὐθαιρέτως τὸ ἵνα διὰ τοῦ
 διὰ καὶ ἐσημείωσε διὰ νὰ ἐννοήσῃ ἀντὶ ἵνα ἐννοήσῃ ὡς ἔχει τὸ κείμενον.
 Ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει, καὶ αἱ ἐναντίον ἄλλων συναδέλφων καὶ αἱ
 ἐναντίον ἡμῶν κακώσεις τοῦ περιφανοῦς γλωσσολόγου, εἶναι τόσον μᾶλ-
 λον αὐστηραὶ καὶ ἀδικαιολόγηται, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἀναγνώ-
 ρίζει ὅτι οἱ δημοσιογράφοι ἀναγκασμένοι νὰ συντάσσωσιν ἢ νὰ μετα-

φράζωσιν ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς παντοῖα ἄρθρα, μετὰ πολλῆς ἐργαζόμενοι σπουδῆς καὶ τάχους, νύκτωρ δὲ καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπὸ τῶν τυποθετῶν διωκόμενοι ἀποροῦσι καὶ τοῦ ἀναγκαίου χρόνου πρὸς ἀναθεώρησιν τῶν γεγραμμένων. Ἀλλὰ καὶ ὁ κ. Θερειανὸς καὶ πᾶς ἄλλος ὀφείλει νὰ ἀνομολογήσῃ χάριτας εἰς τὴν ἐλληνικὴν δημοσιογραφίαν, διότι τραπείσα αὕτη ἀπὸ δεκαετίας ἄλλην ὁδὸν, ἀπέφυγε τὰς κενολογίας καὶ πρακτικῶς ἐργαζομένη μετήγγιτε πρακτικὰς ἰδέας εἰς τὸν λαόν. Ἡ παρατηρουμένη δὲ αὕτη τροπὴ τοῦ ἡμετέρου λαοῦ ἐπὶ τὸ ὀρθοφρονέστερον κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν δημοσιογραφίαν. Κλείοντες τὴν παρένθεσιν ταύτην ἐπαυνοῦμεθα εἰς τὴν γλῶσσαν, ἣν μεταχειρίζεται ὁ Μαρκοῦξ.

* *

Ἐν τῇ γλωσσικῇ ἀκαταστασίᾳ, ἐν ᾗ εὐρισκόμεθα, ἐξ ἀνάγκης ὀφείλει ὁ γράφων περὶ ποιητοῦ τινος νὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς τὴν γλῶσσαν εἰς ἣν ἔγραψε. Καθ' ἡμᾶς, ἐκεῖνο ὅπερ δύναται τις νὰ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοῦ λογογράφου, τας εἶναι νὰ ᾖ ἡ γλῶσσά των ἐντελής καὶ ἄμειπτος ἐν τῇ καλλιπείᾳ, ἡ λέξις ἀκριβής καὶ κυρία, ἐντανος καὶ ἀρμονική, ἡ δὲ φράσις κομψὴ καὶ ἐντέχνως συνηρμοσμένη, αἱ ἀρεταὶ δὲ αὗται δύνανται νὰ ὑπάρχωσι ἐν τῇ καθωμιλημένῃ. Καὶ ὅταν δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν ἐν αὐτῇ, δὲν γνωρίζομεν διατί ἡ προτίμησις τῆς ἀρχαϊζούσης, ἣν ἐκτὸς ὀλίγων μανδαρίνων τῶν γραμμάτων οὐδεὶς ἄλλος οὔτε τὴν ὁμιλεῖ οὔτε τὴν ἐννοεῖ. Ἐν τῇ δημοτικῇ μάλιστα γλώσσῃ ὑπάρχουσι πᾶσαι ἐκεῖναι αἱ ἀρεταί, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ποίησις· ἀπόδειξις δὲ τούτου πρόκειται ὁ Ὀρκος τοῦ Μαρκοῦξ. Τὸ ποίημα τοῦτο γραφόμενον εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἤθελε βεβαίως διατηρήσει τὰς ἰδέας καὶ τὰς εἰκόνας ἐξ ὧν ἀφθονεῖ, ἀλλὰ ἤθελεν ἀπολέσει ὅλην τὴν διακρίνουσαν αὐτὸ ρώμην. Ἀμφιβάλλομεν ἂν καὶ ὁ γλαφυρότερος τῶν εἰς καθαρεύουσαν γραψάντων ποιητῶν ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ τὴν στιλβηδόνα, ἣν διατηρεῖ τὸ κατωτέρω τυχαίως ἀπασπώμενον τμήμαχιον ἐν ἐτέρᾳ γλώσσῃ ἢ ἐν τῇ δημοτικῇ :

Εἶχε νυχτώσει.—Τ' οὐρανοῦ βαθύτατη μαυρίλα
 Ἐν χλόῃ τοῦ κάμπου ἐσκέπαζε καὶ τοῦ βουνοῦ τὰ φύλλα
 Μαυρολογοῦσαν τὰ νερὰ καὶ οἱ βράχοι τῆς θαλάσσης
 Ἄστρο χλωμὸ δὲν ἔφευγε στήν ἐρημιὰ τῆς πλάσης.
 Καὶ μόνον ἔκανε, κρυφὰ περνῶντας τὸ φεγγάρι,
 Μιᾶν ἄκρη ἀπὸ τὰ σύγνεφα λάμψι ἀργυρῇ νὰ πάρῃ.
 Φωνὴ δὲν ἄκουες· πούπετα δὲν ἔβλεπες διαβάτη·
 Εἶχε τὸν ὕπνο ἀποδεχτῇ καλῶς καὶ παλάτι.
 Δὲν ἐσπαρνοῦσαν τὰ πουλιά, ποῦ σκότα εἶχαν βάλει,
 Σκέπη θερμὴ, τὴν ἴδια τοὺς φτεροῦγα στὸ κεφάλι.
 Ἦταν τὸ χόρτο, τὸ κλαρὶ καὶ ὁ ἄνθος τὴν ὥρα ἐκεῖνη
 Τοῦ μαμουδιοῦ προσκέφαλο, τῆς πεταλούδας κλίνη.

Τ' ἀρνί στήν μάντρα ἐπλάγιαζε, τ' ἀγρίμι στὴ μονιά του,

Ὅλα τὰ πλάσματα, Θεέ, στὸν ἰσχύ σου ἀπὸ κάτου.

Τὸ τεμάχιον τοῦτο μεταφράσατέ το εἰς τὴν γλῶσσαν ὁ κ. Λελέκος μεταφράζει τὰ δημοτικὰ ῥομάτα, εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς περικλητῆτος καταστάσεως πλέον Ἀργύρως, ἔνθα :

Φαρμακίλας ὑπερεκχειλίδος

*Αχος ἐν φλογερὸν καὶ βαρὺ,

*Εξ ἀπέλπιδος ἀκανθυλίδος

*Εξερχόμενον περιβομβεῖ.

*Ὅταν ὁμοῦς ὁ ψεύστης ὁ ἔρως

*Ὀνειρεύετο ρόδιον θέρους

Καὶ ὑπὲρ ὀλοεύκου ἐλπίδας

*Επωχεῖτο βροντῶν τὰς ἀκίδας,

Αὕτη ἤρχετο γύρω τριγύρω

*Ἡ βαθύρρων καὶ σύνους Ἀργύρω.

Εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην τῆς ὑπερεκχειλίδος μεταφράσατέ τοὺς ἀνωτέρω στίχους τοῦ Ὄρκου, καὶ θέλετε ὑποστῆ τὴν ἐντύπωσιν, ἣν θὰ σὰς ἐπροξένει νεάνις, ἣν εἶδετε εἰς τὰ βουνά, πλήρη σφρίγους καὶ ζωῆς καὶ δράσεως καὶ ἣν ἐπαναβλέπετε ἐν αἰθούσῃ νοσοκομείου, ἀποσκελετωμένην καὶ ἀσθμαίνουσαν. Τὰ κάλλη τῆς δημοτικῆς γλώσσης κατενόηθησαν εὐτυχῶς παρ' ὅλων τῶν σήμερον γραφόντων στίχους, καὶ οὐδεὶς πλέον ἐνδύει τὰς ἐμπνεύσεις του ἐν τῇ ψυχρᾷ καθαρευούσῃ. Αὐτοὶ δὲ οἱ ἄλλοτε ὑπέρμαχοι αὐτῆς, σήμερον ἀλλάξαντες γνώμην, ἀπαρνούνται τὴν χθὲς θεάν των καὶ ἐνεκολπώθησαν τὴν ἀληθῆ, τὴν ζωντανὴν τοῦ ἔθνους γλῶσσαν. Σήμερον δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν τῇ ποιήσει καθιερώθη πλέον ὡς γλῶσσα ἡ δημώδης καὶ ἐν τῇ πεζογραφίᾳ δὲ ἤρξατο κατακτῶσα ἑδωρὰς. Ἄν δὲ ὑφίσταται μέχρι σήμερον ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ, τοῦτο ὑφίεται εἰς παλαιὰς προλήψεις κληροδοτηθείσας ὑπὸ τῆς σεβαστῆς τῶν μανδαρίνων χορείας. Ἄξιον ἀληθῶς παρατηρήσεως εἶναι ὅτι τὰ ἐπιπλεύσαντα τῶν ἐτῶν ποιήματα εἰσὶ τὰ ἐν τῇ δημώδει γραφέντα. Ἐξ ὅλων δὲ τῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος οἱ ἐπτανήσιοι μόνον κατενόησαν τὴν γλωσσικὴν ἀληθειαν καὶ μετεχειρίσθησαν τὴν ἀληθῆ τοῦ ἔθνους γλῶσσαν. Πλειστάκις τὴν γλῶσσαν ταύτην τῶν ἐπτανησίων ποιητῶν κατέκριναν ὡς περιέχουσιν ἰδιωτισμοὺς καθαρῶς τοπικοὺς. Ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος δὲν δύναται, νομίζομεν καὶ νὰ συζητηθῇ σπουδαίως, διότι ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι προνόμιον ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας, ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς πόλεως. Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐθνικὴ, ὁ δὲ ποιητὴς ἔχει πλήρη τὴν ἐλευθερίαν νὰ λαμβάνῃ αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν λέξιν, αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν φράσιν, ἥτις ἤθελεν ἀνταρκαστήσῃ τελειότερον τὸ διανόημά του. Τοῦτο δὲ ἀκριβῶς συνεβούλευεν ὁ πλειότερον πάντων καταγείνας εἰς τὴν γλῶσσαν σοφὸς Κοραΐς, γράφων «ὅτι τότε μόνον θὰ προδιβάσωμεν τὴν παιδείαν τοῦ

ἔθνους πολλαχῶς, ἂν ἐκ πάσης πόλεως καὶ χώρας ἐλληνικῆς συλλέξωμεν τὴν ὕλην, ἥτοι τὰς λέξεις καὶ τὰς φράσεις τῆς γλώσσης». Αὐτὰς δὲ ἀκριβῶς τὰς κατὰ πόλεις σωζομένας λέξεις καὶ φράσεις λαμβάνων ὁ ποιητής, θὰ καταστήσῃ διὰ τῆς γενικεύσεως κτῆμα ὁλοκλήρου τοῦ πανελληνίου, «πλουτίζων τὴν γλῶσσαν καὶ παρέχων τῷ κοινῷ λαῷ μερίδα τινὰ τῆς ὅλης ἐπιστήμης τοῦ Ἑθνους». Τοῦτο ἐγένετο εἰς ἀπάσας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου καὶ ἰδίως τῶν ἐκ βαρβαρότητος ἀνακυφάντων λαῶν. Ἐν Ῥωσίᾳ, ὁ γλωσσοπλάστης Ποῦσκιν, ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, ἐνεκὲν τῆς πενιχρότητος τῆς ἰδίας γλώσσης, ἐπλούτισε τὴν Ῥωσικὴν εἰσαγαγὼν ξένας λέξεις καὶ ἐνδύσας μὲ Ῥωσικὸν σαραφάνι ξένας φράσεις, μὲ ξένας δὲ λέξεις καὶ μὲ ξένας φράσεις ἐδημιούργησε τὴν σήμερον πλουσίαν καὶ φιλολογικωτάτην γλῶσσαν τῶν Ῥώσων. Ἄν ἐπιτρέπεται ἡ ξένη λεξιθηρία εἰς ἄλλους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, πολὺ πλειότερον, νομίζομεν, ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἐπτανησίους ποιητὰς, τοὺς λαμβάνοντας λέξεις καὶ φράσεις, ὧν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ποιεῖται χρῆσιν. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἠκολούθησεν ἐν τῷ ποιήματί του ὁ Μαρκοράς· ἐκ τούτου δὲ οὐ μόνον δὲν ἐπῆλθε ζημία τις ἐν τῷ ποιήματι, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐπέδειξε σθεναρωτάτην τὴν δημώδη γλῶσσαν, ἥτις λαμπρύνει τὴν ἀληθῆ τοῦ ποιήματος ἔμπνευσιν καὶ τὴν ρώμην τῶν ἰδεῶν, καὶ τὴν ἐνάργειαν τοῦ στίχου καὶ τοὺς φυσικοὺς χρωματισμοὺς τῶν εἰκόνων, ὥς ἐν ἐγκρατεία καὶ τέχνῃ συνήρμοσεν ἐν τῷ Ὀρχῷ του ὁ ποιητής.

Ὁ Ὀρχος εἶναι ποίημα ἐπικολυρικόν, ἢ διηγηματικόν, ὡς ἀποκαλοῦνται ταῦτα ἀλλαχοῦ· τὸ ποίημα τοῦτο, διαιρούμενον εἰς δύο μέρη περιλαμβάνει δισχιλίους περίπου δεκαπεντκσυλλάβους. Ἐν ὁλοκλήρῳ δὲ τῷ ποιήματι θρηνηλογοῦνται αἱ συμφοραὶ τῆς Κρήτης κατὰ τὴν τριετῇ ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἐνέπνευσε τὸν Μαρκοράν, ὅπως τὸν Σολωμὸν ἐνέπνευσεν ἡ ἐθνικὴ τοῦ 1821. Διό, ἵνα κατανοηθῇ τὸ ποίημα τοῦτο, ὅπως πᾶν ἔξοχον ποιητικὸν προϊόν, δεόν νὰ συνεξετασθῇ μετὰ τῶν συμβεβηκότων, ἀτινα τὸ ἐνέπνευσαν. Ἡ ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος διαρρέει ἐν τοῖς γλαφυροῖς στίχοις τοῦ «Ὀρχου» ἐπομένως ἡ ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς πλήρη κατανόησιν τοῦ ποιήματος, τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος δὲν ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς μαχῶν μόνον, ὅπως ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἡ βαρβαρότης τοῦ κατακτητοῦ ἐκτραχύνει τοὺς ἀγῶνας τῶν μαχομένων χριστιανῶν καὶ ἐπαναφέρει τὴν σκληρότητα πολέμων παρελθόντων αἰώνων. Διὰ τοῦτο αἱ νίκαι καὶ αἱ ἐνδοξοὶ μάχαι τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως, συνδέονται ἀναποσπᾶστως, μὲ τὰς θυσίας, τὰς ἀτιμώσεις, τὰς σφαγὰς τῶν γυναικοπαίδων καὶ τὸν ἐξανδραποδισμόν αὐτῶν. Τὰ δύο ταῦτα διχκεκριμένα μέρη τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως συνεκέντρωσεν ὁ ποιητής ἐν τῇ ἀνελλισσομένῃ ἱστορίᾳ τῶν δύο προσώπων τοῦ ποιήματός του,

τῆς Εὐδοκίας καὶ τοῦ Μάνθου, συγχωνεύσας ἐν μὲν τοῖς αἰσθήμασι τοῦ ἥρώος του, τὰ αἰσθήματα ὅλων τῶν μαχομένων νησιωτῶν, καὶ ἐν τοῖς παθήμασι τῆς ἡρώιδος του τὰ παθήματα ὅλων τῶν γυναικοπαίδων, τῶν παθόντων κατὰ τὴν τριετὴ ἐκείνην ἐπανάστασιν. Τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ παθήματα ταῦτα, συνδέει καὶ ἐξιδανικεύει ὁ ἀγνός, ὁ ρωμαντικὸς ἔρως τοῦ Μάνθου καὶ τῆς Εὐδοκίας. Οὕτω τὸ αἶσθημα τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔρωτος ἀποτελοῦσιν ἐν τῷ ποιήματι τοῦτω ἐν ἀδιάσπαστον ὅλον. Ὅπως δὲ ὀλέθριον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου, ὀλέθριον ὑπῆρξεν ἐπίσης καὶ τὸ τέλος τῶν δύο ἡρώων του. Ἀλλὰ ἐν τῇ ἐπελθούσῃ καταστροφῇ, ὁ Μαρκοράς δὲν ἀφίνει τοὺς ἥρώας του κατακειμένους ἄμορφα πτώματα ἀπολέσαντα μετὰ τῆς ζωῆς πᾶσαν ἐλπίδα. Ὁ κερκυραῖος ποιητὴς δὲν κατέχεται ἀπὸ τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας τοῦ Βουδδά. Εἶναι χριστιανὸς πρωτίστως καὶ τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις του ἀντλεῖ ἐκ μόνου τοῦ Εὐαγγελίου. Μὲ τὴν δύναμιν δὲ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τῆς ἐπιπνεούσης ἐφ' ὅλου τοῦ ποιήματός του, παρουσιάζει τὰς ψυχὰς αὐτῶν καὶ ὑποδεικνύει τῆς ἐτέρας ζωῆς τὰ θέλητρά, ἅτινα ἀναμένουσι πάντας τοὺς ἐν τῇ γῇ ἐπιτελέσαντας τὸ καθήκον των. Δὲν ἀφίνει ἐπίσης ἐν τῇ πτώσει τῆς τῆν Κρήτην, ἀλλὰ δεικνύει ἐν μέσῳ τοῦ ζόφου τῶν χρόνων τὴν ὑποφώσκουσαν ἐλευθερίαν τῆς πάντοτε ἡρωικῆς ἀλλὰ πάντοτε δυστυχοῦς Μεγαλονήσου. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦτω εἶπομεν, ὅτι ὑπάρχουσι στενῶς συνεσφιγμένα τὰ αἰσθήματα τῆς πατρίδος, τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἔρωτος. Πράγματι δὲ οὐδὲν δύναται τις νὰ θίξῃ μονομερῶς χωρὶς νὰ πάθῃ ἢ ὅλη οἰκονομία τοῦ ποιήματος, αὐτὸς δὲ ὁ τριπλοῦς σύνδεσμος ὁμοειδῶν αἰσθημάτων ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ποιήματος, τοῦ λαμβάνοντος ἐν γένει θρησκευτικὴν χροιάν, δεικνύουσαν τὴν ἐπικράτησιν τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γενεύης διδάσκων πρὸ ἐτῶν τὴν αἰσθητικὴν διαπρέπης καθηγητὴς Φύσσερ ἔλεγεν, ὅτι ἀληθὴς καλλιτέχνης μὴ ἔχων βαθὺ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, δὲν δύναται νὰ χρωματίσῃ τὴν ποίησιν του διὰ θρησκευτικῆς φιλοσοφίας. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην εὕρισκόμεν πλείοτερον ἰσχυράν ἐπισκοποῦντες τὴν ἡμετέραν ποίησιν, ἐξ ἧς λείπει παντέλῳς σχεδὸν τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα. Ἡ ἑλλείψις αὕτη ἔχει γενικώτερον χαρακτῆρα· προέρχεται ἐκ τῆς ἑλλείψεως θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων κατὰ τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἀκμαῖαι παρὰ τοῖς διαμαρτυρουμένοις, τοῖς δυτικοῖς καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ὁμοδόξοις ἀκόμη Ρώσοις. Ἐκεῖ ἡ θρησκεία ὑπάρχει βαθέως ἐρριζωμένη παρὰ τοῖς λαοῖς. Πρὸ τινων δὲ χρόνων ὑπῆρχεν καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ καὶ μέχρι σήμερον ἔτι δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Ὁ παρευρεθεὶς εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς τῶν ἑπτανησίων εὐοεῖ πόσῃ ἡ θρησκεία ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Τοῦτο προῆλθε κυρίως ἐκ τῆς συμ-

βιώσεως τῶν Ἑπτανησίων μετὰ τῶν Βενετῶν. Διότι μεθ' ὅσα καὶ ἂν λέγονται καὶ γράφονται τὸ ἐνετικὸν πνεῦμα ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τοῦ χαρακτηῆρος καὶ ἐπὶ τῆς κοινωνικῆς συστάσεως τῶν κατοίκων τῆς Ἑπτανήσου. Ἡ Ἑνετία μετέδωκε τὰ ἦθη τῆς καὶ μετ' αὐτῶν τὸν θρησκευτικὸν φανατισμόν, ὅστις, εἶνε ἀληθές, ἐκλείπει βαθμηδὸν σήμερον. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν ἐπτανησίων διακρίνει τις παραδόσεις θρησκευτικὰς, ἐκκλησιαστικούς τύπους, τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἀναφαινόμενον πάντοτε, ναοὺς καὶ μονὰς, ψυχὰς ἐρχομένους ἐκ τοῦ Παρναθείου, ὅλα δὲ ταῦτα, τὰ ὅποια εἰς μάτην θὰ ζητήσῃ τις παρὰ τοῖς λοιποῖς ἡμῶν ποιηταῖς, τὰ βλέπει μέσῳ τῶν στίχων τοῦ Ὁρκου ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀναφαινόμενα. Οὕτω τὸ ποίημα λαμβάνει τὴν ρωμαντικὴν ἐκείνην μελαγχολίαν, τὴν διακρίνουσαν τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ὃ δὲ Ὁρκος εἶναι τὸ ρωμαντικώτερον ἴσως τῶν ἐλληνικῶν ποιημάτων, ἀλλὰ ρωμαντικὸν εἰς τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῆς λέξεως καὶ οὐχὶ εἰς ἣν περιέπεσαν αὕτη σήμερον παρ' ἡμῖν. Ἀληθῶς παρ' ἡμῖν ρωμαντισμὸς ἐθεωρεῖτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρῇται ἀκόμη, ἥ ὅσον τὸ δυνατόν ἀκαταληπτοτέρα ἔκφρασις τῶν διανοημάτων τοῦ ποιητοῦ, ἢ τοποθέτησις σωρεῖας ἀποσιωπητικῶν καὶ ἡ παράταξις ὅσον τὸ δυνατόν πλειοτέρων παραλογισμῶν καὶ ἐρμαφροδίτων φράσεων καὶ ἐνοιῶν. Ὑπὸ τοιαύτην μορφήν ἐπαρουσιάσθη ἐν Ἑλλάδι ὁ ρωμαντισμὸς, τοιοῦτος ἐπιστεύθη καὶ οὕτως ἐχαρακτηρίσθη ἐπομένως ἐνταῦθα. Ἡ τοιαύτη περὶ ρωμαντισμοῦ ἰδέα παρήγαγε τὴν ἀκολασίαν ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἐξεφάυλισεν αὐτὴν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Κατὰ τοῦ ψευδορωμαντισμοῦ τούτου ἀνεπτύχθη ἀντίδρασις πρὸ τινων ἐτῶν, ἥτις ἐκάνόνισεν ὅπως δῆποτε τὴν θέσιν τῆς ρωμαντικῆς ποιήσεως δόσασα νὰ ἐνεθῇ ὅτι ὁ ρωμαντισμὸς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐξιδανίκευσις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, καὶ ὅτι δὲν δύναται νὰ λειψῇ οὔτε ἀπὸ τὴν φιλολογίαν οὔτε ἀπὸ τὸν σημερινὸν βίον, διότι ἀκριβῶς εἶναι ἀπόρροια αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἀρχαίῳ βίῳ βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ὁ ρωμαντισμὸς, διότι οἱ ἀρχαῖοι λαοί, ἀσχέτως πρὸς τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν, δὲν εἶχον θέσει ἐν τῷ ἔρωτι ὑψηλότερον τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ἐπιθυμίας τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν. Οὕτω, λέγει ὁ Γκαϊτε εἰς τὰς ρωμαϊκὰς ἐλεγίαις του: «Κατὰ τοὺς ἐλληνικοὺς χρόνους, ὅτε οἱ θεοὶ καὶ αἱ θεαὶ ἠγάπων, ἠκολούθει ἡ ἐπιθυμία μετὰ τὸ βλέμμα καὶ ἡ ἀπόλαυσις μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν». Οἱ στίχοι οὗτοι τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ ἔμειναν πιστῇ ἀπεικόνισις τῶν αἰσθημάτων τοῦ ἔρωτος, διότι κυρίως ἐν τῷ ἔρωτι περιστρέφεται ὁ ρωμαντισμὸς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ ρωμαντισμὸς διεξέφυγε τῶν αἰσθημάτων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εὐρίσκωμεν τύπους γυναικείας ψυχικῆς καλλονῆς εἰς τὸν συζυγικὸν ἔρωτα τοῦ Ἑκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης, εἰς τὴν πίστιν τῆς Πηνελόπης, εἰς τὸν ἡρωϊσμόν ἐν τῷ ἔρωτι τῆς Ἀλκίτιδος, θανούσης εὐχαρίστως ὑπὲρ τοῦ ἑαυτῆς συζύγου, τῆς ἀγάπης τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα τῆς, ἀλλὰ Ρωμαῖον καὶ

Ἰουλίαν ματαίως θὰ ζητήσωμεν παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Ἐρως τοιοῦτος, ρωμαντικός, δὲν ὑπῆρχε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, δι' ἧς οὔτε ἀπετυπώθη ἐν τοῖς ἀθανάτοις τῶν ἀρχαίων ἔργοις. Εἰς τοῦτο συνετέλει βεβαίως ἡ κατάστασις τῆς γυναικὸς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἡτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐμπνεύσῃ ἕτερα αἰσθήματα. Ἡ γυνὴ ἦτο ὑποδεεστέρα τοῦ ἀνδρός καὶ τῶν παίδων ἀκόμη. Ἡ Ἰφιγένεια τοῦ Εὐριπίδου λέγει, ὅτι εἰς ἀνὴρ ἀξίζει χιλίας γυναῖκας· ἡ γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ συντρώγῃ μετὰ τοῦ ἀνδρός, ἂν ἐκχλεῖτο ξένος ἐν τῷ οἴκῳ. Ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ τῆς ταπεινῆς θέσεως τῆς γυναικὸς δὲν ἴσταντο ἐπίσης καὶ αἱ ἐταῖραι τῆς ἀρχαιότητος. Ἡ Ἀσπασία καὶ ἡ Διοτίμα λαβοῦσαι ὑπερτέραν ἀνάπτυξιν τῶν γυναικῶν τῆς ἐποχῆς τῶν ἐκυριάρχουν οὐχὶ μόνον ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος τούτων καὶ ἐκαὶ μόνον διαφαίνεται χρειαὶ τις ρωμαντισμοῦ. Ἐν τοιαύτῃ κοινωνίᾳ δὲν ἠδύνατο φυσικῶς νὰ ὑπάρξῃ ρωμαντισμός, ὡς τὸν εἰσήγαγεν ὁ Δάντης ἐν τῇ «Vita nuova», ἐνθα φάλλει τὸν πρὸς τὴν Βεατρίκην ἔρωτά του. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐγένετο ὁ στηλοβάτης, ἐφ' οὗ ὑψώθη ἡ γυνὴ ὡς ἡ ἐντέλεια τῆς θείας δημιουργίας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δ' ἐκείνης εἰσήλασεν ὁ ρωμαντισμός ζυμωθείς μὲ τὰ ἥθη καὶ τὸν βίον τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Ἐπομένως ἐφ' ὅσον δὲν μεταλλάσσονται οἱ ὅροι τοῦ σημερινοῦ βίου, ὁ ρωμαντισμός θὰ ὑφίσταται, οἷα δὴ ποτε ὀνόματα καὶ ἂν λαμβάνῃ παρὰ τῶν νεωτεριστῶν τῆς Δύσεως.

Ἐκ τούτου ὁμῶς δὲν ἔπεται ὅτι ἡ Ρωμαντικὴ ποίησις, ἡ ἐπιδιώκουσα τὴν μεταφυσικὴν ὠραιοτήτα, εἶναι παραλογισμός καὶ διεκφεύγει τῆς ἀληθείας καὶ τῆς λογικῆς. Οἱ ποιηταὶ τῆς Σχολῆς ταύτης, ἐξ ἐναντίου ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐμπνέονται διατυποῦσι μετὰ περισκέψεως καὶ κατόπιν ὀρίμου μελέτης, οὐχὶ ἐν ἀχαλιναγωγῇ φαντασίᾳ, ἀλλὰ συμφῶνως μὲ τοὺς ὅρους τῆς λογικῆς καὶ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης. Ἐν τῇ ἀληθεῖ ταύτῃ ρωμαντικῇ Σχολῇ ἀνήκει ὁ Μαρκοράς. Ἡ ποίησις τοῦ μελαγχολικοῦ καὶ ἀβροῦ, δὲν ἔχει οὐδὲν τὸ κοινὸν πρὸς τὰς ἀποτροπαίους ἐκείνας εἰκόνας, αἵτινες διακρίνουσι τὰ ποιήματα τῆς γογκοριστικῆς ἀπομιμήσεως. Ἡ μελαγχολία τοῦ ποιητοῦ περικλείεται ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς λογικῆς. Πρῶτος ἐξεφράσθη ἡ γνώμη, ἐνὸς τῶν κρατίστων παρ' ἡμῖν λογίων, ὅτι ἂν ἡ ἀνεκτὴ ἡ ποίησις σήμερον δέον νὰ ᾖ εὐθυμος. Ἡ γνώμη αὕτη ἠδύνατο κατὰ τοῦτο νὰ ᾖ μόνον ὀρθή, ἂν ἐπεζητεῖτο ἡ εὐθυμος ποίησις ὡς ἀντίρροπον τῆς ἐπικεχυμένης κοινωνικῆς δυσθυμίας, ἣν ἐπέφερον ἐν μέρει καὶ ἡ ἀδόλεσχος θρηνηλογία τῶν αὐθαιρέτως ἐπικληθέντων Βυρωνιστῶν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν καθ' ἣν ἐξετάζεται ἡ ἀρχὴ αὕτη, ὑπὸ κοινωνιολόγου μᾶλλον ἢ ὑπὸ αἰσθητικοῦ, εἶναι καὶ δίκαια καὶ ὀρθή, διότι ὁ πρῶτος ὅρος ὑπάρξεως κοινωνίας πεπολιτισμένης εἶναι ἡ ἁλλειψίς τῆς δυσθυμίας. Τὴν ποίησιν ὁμῶς δὲν δύναται τις νὰ χωρίσῃ εἰς εὐθυμον καὶ δυσθυμον, οὐδὲ νὰ προτιμήσῃ ταύτην ἐκείνης. Ὁ ποιητὴς ἐμπνέεται ἐκ τοῦ βίου, ὁ

δὲ βίος δὲν δύναται νὰ διαγελά αἰωνίως, ὡς δὲν δύναται νὰ καλύπτεται πάντοτε ὑπὸ τοῦ πέπλου τοῦ πένθους. Ἡ θλίψις καὶ ἡ χαρὰ εἰσὶν ἀναποσπαστῶς συνδεδεμέναι πρὸς ἀλλήλας. Ἀλλ' εἴτε ἡ θλίψις ἐμπνέει τὸν ποιητὴν εἴτε ἡ εὐθυμία, πάντοτε πρέπει νὰ ἐπικρατῇ ἐν αὐτῇ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλήθεια, διότι ἄλλως ἡ μὲν πρώτη καθίσταται ἀφόρητος, ἡ δὲ δευτέρα μεταβάλλεται εἰς εὐωχίαν μεθύσων. Ἡ ἐτέρα γνώμη παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκφραθεῖσα, ὅτι μετριότης ἐν τῇ ποιήσει δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, εἶναι ὀρθοτάτη καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἑκταίν, διότι ἡ ποίησις δὲν εἶναι ὁ ἐπιούσιος ἄρτος τῆς φιλολογίας, ἀλλὰ ἡ πολυτέλεια αὐτῆς καὶ ἡ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀκτινοβολῇ ἢ νὰ λείπῃ ἐντελῶς.

(Ἐπετι τὸ τέλος)

Θ. Βελλιανίτης

Η ΧΛΩΡΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ¹

ΣΥΝΘΕΤΑ COMPOSITÆ

1. ΚΟΡΥΜΒΟΦΟΡΑ CORYMBIFERÆ

- Στεροφόρον ἢ χρυσόβρασις, *Solidago Virga aurea* L. 2.
 Ἡρετέρων ὁ ἄλπειος ποικ. ὁ μείζων, *Erigeron alpinus* L. β. major Boiss. 3 (σπκν.) Π.
 Ἴνουλα ἢ βρεττανική, *Inula Britanica* L. 2.
 Ι. ἢ Παρνασσική, *I. Parnassica* Boiss. et Heldr. 1—2.
 Γναφάλιον τὸ δασικόν, ποικ. τὸ τῆς Σοφίας, *Gnaphalium silvaticum* L. (G. Sophiae Heldr.) 3 (σπάν.)
 Ἐβακία ἢ σμικροτάτη, *Evax perpusilla* Boiss. et Heldr. 2. (Ἀγ. Νικόλαος).
 Ἀχιλλεΐα ἢ χαιτήεσσα, *Achillea setacea* WK. 2.
 Α. ἢ μεγαλόφυλλος, *A. grandifolia* Friv. 2 (Γούρνα).
 Α. ἢ ὁλοσηρική, *A. holosericea* Sibth. 2—3 (συχν.)
 Α. τὸ Ἀσίζων, *A. Aizoon* Griseb. 3. (σπάν.)
 Α. ἢ σκιαδοφόρος, *A. umbellata* Sibth. 2—3 (συχν.)
 Α. ἢ τοῦ Φρασίον, *A. Fraasii* Sch. Bip. 3.

¹ Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φυλλάδιον.